

Vremeplov osnovne škole u Semizovcu

Piše: Srećko IGNJATOVIĆ

Izgradnja i historijat osnovne škole u Semizovcu - vremeplov

Nakon okupacije od strane Austro-Ugarske Monarhije i izgradnje željezničke pruge Brod – Sarajevo (1882) i Vogošća – Semizovac – Čevljanovići¹ (1885), mjesto Semizovac (po starim austrougarskim kartama *Han Semizovac*) se razvija u industrijsko naselje i postaje središtem cijelog kraja. Podizanjem rudnika mangana u Čevljanovićima (*Gewerkschaft Bosnia* 1880) sa sjedištem direkcije, proizvodnim zgradama za separaciju rude i rudničke kolonije u Semizovcu², te pilane u Srednjem (firma *Giuseppe Feltrinelli i komp.* iz Milana 1899)³, Semizovac postaje važna raskrsnica drumskih i željezničkih puteva koji vode prema jugu i sjeverozapadu Evrope.

Čim su se stvorili uslovi austrougarska vlast počinje (1882) osnivati jedinstvene državne osnovne škole po nazivom „Narodne osnovne škole“.⁴ U vrijeme njihove vladavine zadatak i cilj osnovanih škola bio je da školska mladež bude odgajanja u duhu odanosti i privrženosti Habsburškoj Monarhiji.

Zemaljska vlada, odnosno Kotarski ured Sarajevo, zbog malog broja djece u Semizovcu neće pokretati poslove oko izgradnje objekta škole. Preporučeno je da se pronade pogodna zgrada prilagođena osnovnim uvjetima za smještaj učenika, za koju će Kotarski ured uredno plaćati najamninu, održavati i angažirati učitelja.

Zahvaljujući razumijevanju Rudarskog „nadzorništva“ rudnika „Bosnia“ u Semizovcu nesebično ustupaju jednu zgradu (1913) za potrebe osnivanja škole i stan za učitelja.

Osnivanje i početak rada škole u Čevljanovićima

Prema podacima prikupljenim iz dokumenata pisanih od 1909. do 1914. godine Narodna osnovna škola u Semizovcu otpočela je sa radom u školskoj 1914/15. godini. Naime, pokretač svega je osnivanje „državne“ osnovne škole u Čevljanovićima. Tada je, još od 1908. godine, postojala „privatna“ škola smještena u vojnoj baraci rudničke kolonije, u kojoj je nastava održavana za oko 20 učenika, većinom djece stranaca uposlenih u rudniku. Sticajem okolnosti, sa ekonomskim razvojem tog kraja povećava se i stopa stanovništva, što je uslovalo i potrebu za školovanjem djece koja žive u toj oblasti. Nadzorništvo rudnika, na molbu i preporuku Okružnog ureda iz Sarajeva, odobrava i dodjeljuje jednu „zgradu dimenzija dužine 11 i širine 4 metra sa stanom za učitelja“.⁵

Prema popisu stanovništva iz dokumenta iz 1910. godine, u „Nišićima, Stomarini, Homaru i Sudićima živio je 1351 stanovnik, od toga 135 djece u dobi

od 7 do 12 godina“.⁶ Nadzorništvo rudnika apelira na Okružni ured da objekt nove škole može primiti samo djecu iz Čevljanovića i Sudića kojih je, prema podacima, bilo 51. Narodna osnovna škola u Čevljanovićima sa radom počinje u školskoj 1910/11. godini. Sve do 1914. godine, u kojoj se školuje u prosjeku 60 đaka, Direkcija rudnika se obavezivala na osiguranje 40 metara drva godišnje, održavanje školske zgrade i stana za učitelja, vrtne ograde, osiguranje unutarnje opreme, 50 kruna godišnje za nabavku opreme za siromašnu djecu i preuzimanje obaveza cjelokupnog troška pohađanja škole. Interesantno je, kako je navedeno u dokumentu, da je od 1906. do 1914. godine Direkcija rudnika osiguravala nabavku jahačke opreme za konje, kako bi đaci, po programu škole, redovno pohađali sate jahanja. Prije početka školske godine 1914/15, Direkcija rudnika obavještava „Visoku vladu“ i zajedničko Ministarstvo finansija da zbog niske cijene mangana i niskih plaća radnika ne može podnijeti i pokriti opterećenja za koja se obavezala.

Istom metodom rješavan je status osnivanja osnovne škole u Semizovcu, koja će biti ustanovljena tek 1913. godine.

Osnivanje i početak rada škole u Semizovcu /period 1913 - 1918. godine/

Krajem 1913. godine „Direkcija nadzorništva rudnika 'Bosnia' obavještava Visoku vladu u Sarajevu da za potrebe škole ustupa jednu zgradu sa vrtom i stan za učitelja“.⁷ Dokumenti vezani za službenu primopredaju i podaci o poslovima vezani za cijenu koštanja godišnjeg najma rudničke zgrade nisu pronađeni.

Zgrada se nalazila u centru naselja, na osami velikog vrta, uz desnu obalu rijeke Ljubine. Sagrađena je kao stambeni objekt sa prizemljem i jednim spratom. Predviđeno je da u prizemlju budu podešene dvije prostorije - jedna za učionicu, a druga za školski odbor i zbornicu. U hodniku je planirana provizorna čajna kuhinja sa kantama pitke vode i, eventualno, za spravljanje toplih napitaka za goste i školski odbor“. Učitelj je sa kompletnom porodicom bio smješten na spratu na koji se ulazilo pomoću vanjskih stepenica. Prilaz školskoj zgradi, sa istočne strane, omogućen je pomoću drvenog mosta, a sa jugozapadne uz pomoć kamenog mosta lociranog na samom ušću rijeke Ljubine u rijeku Bosnu. Na sjeverozapadnoj strani nalazilo se naselje kroz koje je prolazila makadamska cesta, a malo dalje, uporedo sa cestom, željeznička pruga. Vještačka granica između vrta škole i naselja, pored željezničke pruge, bila je drvena *riža* (korito) preko koje je, prirodnim padom iz rijeke Ljubine, tekla voda za potrebe pranja (separaciju) rude mangana i za pogone dva instalirana generatora jačine 110 W, za proizvodnju električne energije. Svi koji su prilazili školskoj zgradi morali su prelaziti prugu i prolaziti ispod izgrađene drvene *riže*.

Prema pisanju enciklopediste Alije Bejtića, prva sijalica na Balkanu zasvijetlila je u Semizovcu 1890. godine, prije nego u Sarajevu (1895), a samo devet godina

nakon prve Edisonove sijalice (New York 1881). Ova mala hidroelektrana napajala je strujom nekoliko poslovnih prostorija rudnika i službeničke stanove. Sijalice su bile jednostavne konstrukcije sa tankim vlaknom od volframa koji je, zagrijavajući se, proizvodio svjetlo jačine od 1,5 V. Kasnije, između dva rata, dvije vodene turbine radit će na parni pogon instalirane snage od 35 KW. Proizvedena električna energija je korištena, osim za potrebe industrijskih i stambenih objekata, i za osvjetljavanje ulica užeg jezgra Semizovca. Hidroelektrana je bila u upotrebi sve do 1947. godine, kada je Semizovac priključen na gradsku elektro mrežu.

Prema izvornim dokumentima „personalija“, koje je pisao učitelj Simo Knežević (Starješina škole - ovlaštenu posrednik u cjelokupnom programu i svim pitanjima oko osnivanja prve osnovne škole), mogu se vidjeti kako su tekle pojedine aktivnosti.

Svi pristupačni dokumenti predočavaju prepisku između učitelja Sime Kneževića i Kotarskog ureda u Sarajevu. „Predmet iz kotarskog ureda podastire se prema Okružnoj oblasti Sarajevo“, odnosno „prema Zemaljskoj vladi/financijsko odjeljenje“, koja u slučaju „udovoljenja“ dostavlja odgovor okružnoj oblasti uz opasku: „Naredbi o gornjem predmetu neka se udovolji čim prije“.

Evo nekih primjera. Decembra 1913. godine, „podastire se Potvrda o primitku novog školskog namještaju i to: Slika Nj. Veličanstva-poprsje 1 kom; Školska velika tabla (sa jednom klupicom za spužvu i kredu) sa priborom 1 kom; Stolica 3 kom; Školski sto 1 kom; Školski sat 1 kom; Školskih klupa (15 komada sa tri i 3 klupe sa dva sjedala) 18 kom; Posuda za pljuvanje 7 kom; Umivaonik sa priborom (sa jednim bokalom i 2 tacne za sapun) 1 kom; Dvokrilni ormar-veliki 1 komad i Čiviluk za haljine 5 komada... Gore navedeni namještaj primila je uprava u potpunom redu i uvrstila ga u školski inventar“.⁸ U potpisu, učitelj Knežević. Pored starješine škole, u dokumentu o upravi škole iz tog vremena, upisano je i ime izvjesnog „Ridžanović džemat-baše iz Semizovca“.

Istog mjeseca „podastire se“ narudžba za školska pomagala: „Karta Bosne i Hercegovine 1 kom; Karta AU Monarhije 1 kom; Karta Evrope 1 kom; Rusko računalo 1 kom; Zbirka ruda 1 kom; Zbirka fizikalnih aparata 1 kom; Zbirka slika za zornu nastavu 1 kom; Zbirka utega 1 kom; Zbirka geometrijskih sprava 1 komad i Toplomjer 1 komad“.

Uprava škole potvrđuje da je primila naručena pomagala, primjedbom: „...Učila sva nova i zdrava primljena od strane dobavljača firme A. Pichlers und Sohn i to: Mape BiH, AU Monarhije i Evrope po 1 komad; Rusko računalo 1 kom; Zbirka fizičkih aparata 2+1 kom; Zbirka metričkih mjera i utega 1 kom; *Linear* za tablu 1 kom; Trokut za tablu sa drškom 1 kom; Kutomjer iz drveta 1 komad i Toplomjer C. u R. 1 komad“.⁹

Starješina škole Simo Knežević u decembru 1913. godine, „podastire“ narudžbu za školske knjige i to: „Čitanka Prva, prvi dio 30 komada i drugi dio 30 komada

na latinici i prvi dio 45 komada i drugi dio 45 komada na ćirilici; Računica Prva, latinica 30 komada i ćirilica 45 komada; Računica Druga, latinica 3 komada i ćirilica 3 komada; *Bibličke povijesti*, katolički 10 kom; Prva nastava u vjeri, *orth.* – pravosl. 45 kom; *Elif bā (türkische Fibel)* 20 kom; Suniti islam, 20 kom; Kur'an, 10 komada i Uputa za *prostoruko* crtanje 1 komad¹⁰

Za potrebe održavanje nastave iz vjereonauke, učitelj apelira na blagovremeno angažiranje vjeroučitelja „tako da Zemaljska vlada putem Predsjedništva uleme medžlisa u Sarajevu za vjeroučitelja islamske vjere imenuje Omera efendiju Udovčića muallim iptidajia iz Prusca“.¹¹ Na traženje vjeroučitelja katoličke vjere ispred župne crkve na Stupu, „izvjesni župnik Bajić odbija imenovanje zbog malog broja učenika (osmoro djece) i malog honorara“.¹² Za vjeroučitelja pravoslavne vjere imenovan je učitelj Simo Knežević sa vjersko/stručnim kvalifikacijama koje je stekao tokom školovanja za učitelja u Učiteljskoj školi u Sarajevu.

U februaru 1914. godine, Uprava škole obraća se Zemaljskoj vladi – „odjeljenje V za izvanrednu svotu u iznosu od 40 Kruna. Sredstva će biti utrošena na drvenu tablu sa natpisom 'Narodna osnovna škola u Semizovcu', dvije klupe ili četiri stolice za školski odbor, a od alata nabavka sjekire, pile, motike, lopate i *vatralj* za peć“. Također, kako je navedeno u dopisu: „...Iz ove svote nabaviće se 3 kante za vodu sa poklopcem i to: jedna za muslimane, jedna za pravoslavne i jedna za rimokatolike. Iz jedne kante ne mogu svi piti iz više razloga, a najviše iz toga što srpsko pravoslavni jedu jelo koje nije muslimanima dozvoljeno. Rimokatolici i pravoslavni nemaju iste dane posta, pa ni oni ne mogu zajedno iz jedne kante piti. Uz kante su potrebne *kofe* lončići iz kojih će piti. Na dalje će trebati sprave za čišćenje obuća pred vratima i hodniku pošto je to potrebno iz zdravstvenih *obnošaja*, a i gospoda starješine to traže, da se ne unosi nečistoća u školu. U potpisu, učitelj Knežević.“¹³ Ubrzo će stići pozitivan odgovor i umjesto traženih 40 kruna, putem Poštanske štedionice bit će doznačeno 35 kruna.

U julu mjesecu 1914. godine, „podastire se“ dopis: „...Školska tabla je napravljena od sirovog drveta pa se je iskrivila, a također je *lineatura istrta* pa bi je trebalo popraviti i naziv udesiti“... „Još ima 18 klupa na kojima su kapci nepomični te učenici u njima ne mogu stajati. S toga bi trebalo napraviti pomične kapke da mogu učenici ustajati i sjediti, a da ne moraju izlaziti iz klupe kada odgovaraju ili kad *ko* školu posjeti“.¹⁴ U novom dopisu učitelj Knežević izvještava: „Škola se je spolja obila, a također i iznutra, pa bi je trebalo okrečiti. Krov nad hodnikom previše je ravan pa *zakišava* i čini blato na ulazu u školu i s toga je potrebno krov popraviti. Pređašnji je zahod bio udešen za jednu obitelj pa je vrlo malen za 50 djece, te bi ga trebalo proširiti“.¹⁵

Većinu opravki uradio je „izvjesni Jefto Lukić te kotarski ured traži od Zemaljske vlade – odjeljenje V da se na osnovu urađenog izvrši *namira* prema njemu u visini od 40 kruna“.¹⁶

Isticanjem dvobojne zastave (crveno-žuta) i zvonjavom mesinganim zvonom, učitelj Simo Knežević, 1. septembra 1914. godine, poziva učenike da uđu u

školu, čime je ozvaničen rad prve Narodne osnovne škole u Semizovcu. „Naime, prema naredbi Zemaljske vlade (1884) odlučeno je da školska godina počinje 1. septembra/rujna i da traje do 30. juna/lipnja naredne godine. Škola je registrovana kao *jednorazredna* škola pošto su djeca (prvog i drugog razreda) sjedila i zajedno učila u jednoj prostoriji s jednim učiteljem“.¹⁷

U jeku rata, ljeta 1915. godine, u zgradu škole useljava jedna manja vojna jedinica Austro-Ugarske Monarhije angažirana na obezbjeđenju željezničkog transporta pruge Sarajevo – Podlugovi i rudarske pruge Semizovac – Ivančići. Tu će se zadržati sve do oslobođenja ovog kraja, kada u istu zgradu škole useljava vojska Kraljevine SHS, na istim zadacima kao bivša okupaciona vojska. Za vrijeme ratnih dešavanja škola nije radila, a učitelj Simo Knežević će biti premješten u Ilijaš gdje će službovati sve do završetka Prvog svjetskog rata. Krajem 1918. godine vraća se u Semizovac kako bi otpočeo sa aktivnostima ponovnog uspostavljanja rada škole.

Period 1918 - 1941. godine

Raspadom Austro-Ugarske Monarhije na ovim prostorima je (1.12.1918.) utemeljena nova državna zajednica nazvana Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca - kao parlamentarna monarhija na čelu s dinastijom Karađorđevića. Od 1929. godine nosit će naziv Kraljevina Jugoslavija. Osnovne karakteristike u uređenju školstva u buržoarsko-feudalnoj Kraljevini SHS/Jugoslaviji su odanost kruni i dinastiji.

„Sva pitanja osnovne škole bila su privremeno u domenu Vlade u Sarajevu. U Zemaljskoj vladi je bilo Odjeljenje za prosvjetu, a kotari su imali nadležnost nad referentima za prosvjetu. Od 1925. godine starateljstvo nad osnovnim školama preuzelo je Ministarstvo prosvjete i zadržalo ih u svojoj nadležnosti sve do početka Drugog svjetskog rata, s tim da su općine sa školama bile obavezne graditi i materijalno izdržavati osnovne škole, obezbijediti im zemljište za školski vrt i starati se za školsku kuhinju“.¹⁸

Iz oblasti prosvjete i školstva nastavljen je rad prema propisima i programima koji su zatečeni. Vrlo brzo vršit će se ujednačavanje naslijeđenog sistema školstva i izgraditi novi, „usmjeren s jednog mjesta“, čiji će se zadaci uklapati u interes države.

Cijeneći učinkovitost i individualne mogućnosti učitelja Sime Kneževića Odjeljenje za prosvjetu iz Sarajeva angažira ga na poslovima ponovnog uspostavljanja rada škole u Semizovcu. Premještajem u novu/staru sredinu učitelj i njegova porodica dovedeni su u iznimno tešku situaciju. Zgrada stare škole, poslije deložacije vojske, dodijeljena je dvjema porodicama službenika direkcije rudnika. Ugovor o najmu iz 1914. godine postao je ništavan. Učitelj sa porodicom postaje podstanar i nakon kraćeg vremena dobija otkaz. „Na prijedlog Zemaljske vlade Kotarski ured iz Sarajeva apeluje preko Žandarmerijske stanice Vogošća da se pronađe adekvatan stan za učitelja, pa u

pismenom odgovoru stoji da se, na osnovu izviđanja, prazan stan u Semizovcu ne može pronaći, a pogotovo privatna zgrada za izdavanje. Isti odgovor će dobiti i od Direkcije rudnika¹⁹.

Kako je učitelj snažno razvio ljubav prema svom pozivu, entuzijazam ga nije napuštao. „Već maja mjeseca 1919. godine, viđeniji mještani Semizovca, njih 40 u potpisu, šalju Zemaljskoj vladi *Zapisnik* po predmetu „Otvaranje škole u Semizovcu“.²⁰ U zapisniku stoji da se hitno otvori osnovna škola jer u okrugu od četiri kilometra bez nastave ostaje 200 djece. Navodi se kratka historija statusa stare školske zgrade i predlaže da se zgrada bivše vojne bolnice (stanovi na spratu i bivša kantina uprave rudnika) može odmah, sa malim građevinskim izmjenama, osposobiti za školu. Prisutni u potpisu ove izjave su: Načelnik Marko Čelik, podnačelnik Salih Lisak, knez Ranko Bilić, muktar Salko Alić, vjeroučitelj hafiz Husein ef. Ekić, Kosta Lonco, Andrija Lonco, Ostoja Lonco, Jefto Lukić, Milan Lukić, Đorđe Nikolić, Jovo Nikolić, Nikola Bošković, Jovo Bošković, Đorđe Torbica, Marjan Ivanić, Risto Stevanović, Smail Fejzović, Vlado Maunaga, Ante Maunaga, Kosta Maunaga, Aleksa Čurčić, Spasoje Ivanović, Mile Koprivica, Savo Milinković, Momo Baruh, Simo Janković, Nikola Kapetanović, Andrija Jovičević, Mitar Đukanović, Maksim Kuzmanović, Sava Mikulić, Murat Memija, Zoran Maksimović, Risto Bursač, te Đorđo... Nedeljko... i ostali sa nečitkim potpisom.

Ovom događaju i Rudarska uprava u Semizovcu daje podršku kroz dopis, prema Zemaljskoj vladi u Sarajevu, u kojem se navodi molba i „preporučuje se najtoplije... jer i naši radnici imaju djecu koja bi već ove godine mogla polaziti u školu“.

Ovim dopisom rudnik diplomatski upućuje vladi signal, kako bi ista putem Ministarstva šuma i rudnika, odnosno, Uprave državnih rudarskih preduzeća hitno riješila pitanje (preporukom prema Direkciji rudnika u Semizovcu, op. a.) o ustupanju jedne zgrade za novu školu.

Direkcija rudnika se ne protivi predati predloženu zgradu (putem supstitucije) za potrebe škole i navodi: „...Prizemlje zgrade (bivša bolnica, op. a.) sastoji se iz tri sobe i smočnice. Ovdje je smješteno 12-15 vojnika kr. Srpske vojske. Od ovih pripadaju 3 momka polu-bataljona Timočke divizije, pionirsko *odelenje* i vrše službu straže na kolodvoru u Semizovcu, dok ostalih 12 vojnika od 14. puka, mitraljeskog *odelenja* u Mostaru pripadaju komisiji za preuzimanje drva u Srednjem. Prvi kat *imade* također tri sobe i kuhinju. Jednu sobu i kuhinju obitava dnevničarka Bradač, a u drugoj sobi stanuje zajedno računarski asistent Makovička i majstor Sartel, a u trećoj oženjeni tesar kod uprave Josip Nandor. U svratištu (kantina)... Ovu sobu zaposjela 3 srpska časnika, bez sporazuma sa rudarskom upravom i kako se doznalo ovi časnici preuzimaju drvo iz Srednjeg za vojništvo“.²¹ Dalje se navodi da Vlada u Sarajevu urgira putem Komande Druge armijske oblasti o hitnom izmještanju zatečenih vojnika, a što se tiče rudničkih službenika i njihovog stambenog statusa uprava će iznaći najbolje rješenje.

„Kako se nadziralo konačno rješenje, 12. oktobra 1919. godine, zasjeda školski odbor na čelu sa predsjednikom Markom Čelikom, potpredsjednikom Salihom Lisakom, te članovima Kostom Loncom, Nikolom Boškovićem, Mujom Abadžićem, Huseinom ef. Ekićem i tajnikom Simeunom Kneževićem učiteljem. Zapisnik sa ove sjednice, koji će biti predmetom pažnje Kotarskog ureda u Sarajevu, sadrži nekoliko pitanja koji su: 1. Upisivanje djece za školsku 1919./20. godinu; 2. Upit i prijedlog za otvaranje škole i 3. Eventualije“.²²

Odbor, po prvom pitanju, konstatuje da za upis u školu ima oko 130 djece, a na osnovu veličine budućeg prostora može se smjestiti oko 55 do 60 učenika. Predlažu da ostatak djece, prvenstveno mlađe dobi, ostave za upis u slijedećoj godini. Po drugom pitanju, konstatuje se da zgrada još nije ispražnjena od stanara i mole da Kotarski ured upotrijebi krajnje napore u pomoći oko rješavanja ovog problema i pod tačkom tri da se organizuje „zabava i prikupi novac za pomoć u kupovini odjeće i obuče za siromašne učiteljice i hitna nabava drva za grijanje škole“.

Rudarska uprava društva „Bosnia“ iz Semizovca, 22. oktobra 1919. godine, obavještava Zemaljsku vladu za Bosnu i Hercegovinu: „...Na gornju naredbu javlja potpisata uprava slijedeće: Preinaka za školu u bivšoj bolnici započela je u utorak dne 21. oktobra 1919. i biti će tokom ove sedmice dovršena, tako, da će se nastava moći 1. novembra 1919. započeti. Ovdašnji učitelj Simo Knežević obavješten je o tom istodobno. Troškove oko preinake predložiti će se, kako je naloženo, odmah po završetku posla“. Troškovi uređenja zgrade za školu iznosili su: „Radničke plate 753 kruna i 75 helera i materijal 150 kruna i 75 helera što je ukupno 904 kruna i 50 helera“.

U prizemlju zgrade, rušenjem zida između dvije sobe, adaptirana je prostorija za učionicu, a treća soba za zbornicu. Gornji sprat predat je na upotrebu i stanovanje učitelju sa porodicom. Inače, u ovoj zgradi će se školovati mnoge generacije djece sve do 1957. godine, a gornji sprat (kadrovski stan, op. a.) predviđen je za buduće učitelje i upravitelja škole.

Učitelj Simo Knežević će sa istim žarom, kao što je to činio 1914. godine, pored nove državne trobojne zastave (gornja - plave, srednja - bijele i donja - crvene boje) zvoniti mesinganim zvoncem i pozivati đake da uđu u novu školu. Školska godina, sa zakašnjenjem od dva mjeseca, otpočela je 1. novembra 1919. godine. U učionici umjesto slike „Nj. Veličanstva Franca Jozefa - poprsje“ postavljena je slika sa poprsjem kralja Petra I Karađorđevića (kralj Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1921), a od 1921. godine i druga slika kralja Aleksandra I Karađorđevića (1921-1934). Pored mape Bosne i Hercegovine i Evrope učilo se po novoj mapi Kraljevine SHS, dok je mapa Austro-Ugarske Monarhije odložena u „smetlište istorije“.

Tečaj za analfabete²³

U istoj školskoj godini učitelj Simo Knežević će organizirati tečaj²⁴ za 35 analfabeta iz Semizovca. Nastavu će održavati svake nedjelje u trajanju od dva školska časa. Učit će ih po „Prosvjetnom bukvaru“ za nepismene, koji su analfabete nabavile o svom trošku. Program obrazovanja analfabeta je pisanje, čitanje, računanje i ukratko iz historije na temu o državi i dužnostima državljana u Kraljevini SHS i drugo. Tečaj je trajao od 15. novembra 1919. do 15. marta 1920. godine i uspješno ga je završilo 29 polaznika, dok su ostali vraćeni da ponovo utvrde gradivo. Analfabete koji su uspješno završili tečaj su: Sofija Veljić, starost 13 godina, Sava Maunaga - 16 godina, Ljubo Maunaga - 15 godina, Vojislav Maunaga - 14 godina, Selim Bešić - 17 godina, Arif Bešić - 16 godina, Meho Musić - 14 godina, Adil Hasanović - 17 godina, Manojlo Vitomić - 15 godina, Jovo Radić - 16 godina, Mara Lukić - 13 godina, Osman Pačo - 18 godina, Mićo Nikolić - 30 godina, Aleksa Torbica - 15 godina, Vojislav Petrović B. - 14 godina, Vojislav Petrović ml. - 12 godina, Savo Nikolić - 15. godina, Mladen Jovanović - 15 godina, Stevan Jovanović - 13 godina, Dušan Petričević - 14 godina, Sava Petričević - 13 godina, Dragutin Bjelica - 15 godina, Sava Rosuljaš - 15 godina, Milinko Kuzman - 15 godina i Anđa Stevanović - 16 godina. Za učiteljski trud, pored redovne plaće, prosvjetni ured Zemaljske vlade nagradit će učitelja Simu Kneževića sa 290 kruna. Utrošena drva za grijanje učionice bila su o trošku škole.

Učitelj Simo Knežević radit će do 1923. godine, kada će zbog potrebe posla biti premješten u mjesto Miliće i kasnije u Kreku kod Tuzle. Poslije njega (prema dostupnim dokumentima do 1945. godine, op. a.) za učitelja će biti postavljen Abduselam Jelečković, zatim Jovo Pudarić, Artimonije Stojanović, Natalija Janković i Natalija Ceković.

Period 1941 - 1945. godine

Za vrijeme Drugog svjetskog rata od 1941. do 1945. godine, pod patronatom fašističkih Njemačke i Italije, stvorena je Nezavisna Država Hrvatska (NDH). Prostirala se najvećim dijelom na području današnje Hrvatske, manjim dijelom Srbije i na području današnje Bosne i Hercegovine. Na čelu ove marionetske države bio je Ante Pavelić kao vođa fašističkog ustaškog pokreta i njen poglavnik.

Novi režim, uz pomoć fašističkih fanatika, pretvara državu u instrument terora i genocida. U Bosni i Hercegovini odmah se zatvaraju sve osnovne škole do ustrojavanja novog oblika kulturnog i prosvjetnog djelovanja u duhu fašističke

ideologije. Vremenom se škole počinju otvarati i raditi sa manjim ili većim prekidima. Globalna odgojno-obrazovana politika bila je kopija odgojnog sistema u Njemačkoj. Prevladava militaristički oblik vaspitanja i uniformiranost društvenog ponašanja. „U školama i javnom životu zabranjuje se korištenje ćirilice i ponovo dolazi do ujedinjavanja dviju kategorija društvenog života – vjere i obrazovanja tj. crkve i škole.“²⁵

Za vrijeme NDH nazivi osnovnih i narodnih škola se mijenjaju tako da škola u Semizovcu nosi naziv „Državna mješovita pučka škola u Semizovcu“. U jesen, kada je otpočela nova školska godina 1941/42. đaci su učili iz udžbenika štampanih po novom nastavnom planu i programu. Odstranjene su knjige srpske i slovenske povijesti i književnosti a ukinut je zemljopis Srbije i Slovenije. Sa zida učionice skinute su i bačene slike dinastije Karađorđevića i postavljena slika „uzoritog, Oca domovine“, poglavnik Ante Pavelića. Mapa Kraljevine Jugoslavije se uništava i aktualizira se mapa NDH. Pri ulasku u učionicu učitelja ili „ravnatelja“ škole, đaci su ustajući otpozdravljali vojničkim pozdravom - ekvivalentom nacističkog pozdrava.

Tokom ovog perioda učitelji su opterećeni teškim bremenom. Obavljajući svoj posao bili su izloženi pritisku silovite propagande čiji je cilj bio uspostavljanje „lojalnosti“ prema novoj državi i njenom poretku. Dostupni dokumenti predočavaju i slučaj Artimonija Stojanovića učitelja i „ravnatelja“ škole u Semizovcu. Naime, svojstvo državnog činovnika dodjeljivano je isključivo državljanima NDH. Artimonije Stojanović i učiteljica Natalija Janković Stojanović (udata za Artimonija, op. a.) dobili su državljanstvo, što je bilo uvjetovano polaganjem zakletve i pisanom izjavom o rasnoj pripadnosti, odnosno izjašnjavanjem da među njihovim precima (roditelji, drugo i treće koljeno, bračni drug, op. a.) nema osoba nearijevskog porijekla, kao i izjašnjavanjem o vjerskoj pripadnosti. „Pošto su se izjasnili da su 'Hrvati' grko-istočno vjere (prije srpsko-pravoslavne, op. a.) dobili su 'certifikat' da neometano mogu 'obnašati' poslove u funkciji prosvjetnog radnika“.²⁶

Iz dokumenata je vidljivo kako je politika NDH zahtijevala „odgovorne i odane učitelje sa čvrstim idejnim i političkim uvjerenjem“ od kojeg su zavisila i uvjerenja njihovih učenika, jer „osnovna škola je začetnik u idejnom odgoju hrvatske mladeži i budućoj intelektualnoj sili Nezavisne Države Hrvatske“.

U jesen 1941. godine, učiteljica Natalija Janković Stojanović, pored postavljene trobojne zastave sa šahovnicom (gornja crvene, srednja bijele sa grbom šahovnice i donja plave boje), zvonjavom mesinganim zvoncem poziva đake u školu. Učiteljica će raditi sa djecom do polovine 1943. godine zbog odlaska u mirovinu/penziju. Nastavu će dalje držati učitelj Artimonije Stojanović sve do polovine 1945. godine.

Vrijeme poslijeratne obnove

Na ruševinama stare države 1945. godine stvorena je nova Federativna Narodna Jugoslavija, a ustavno definisana 1946. godine kao Federativna Narodna Republika Jugoslavija (Ustavom od 1963. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, op. a.). Jedna od šest državnih članica bila je i Bosna i Hercegovina. Nova vlast postavila je nov zadatak - obnova zemlje i sređivanje privrednog života, a obrazovanje i odgoj usmjereni su istim putem kojim se kretao sveukupni društveni i privredni razvoj zemlje.

„U prvoj poslijeratnoj školskoj godini uvedeno je obavezno školovanje u osnovnim školama koje se produžava sa tri na četiri godine. Isto tako, 'u prelaznom periodu', nije se moglo odmah preći na osmogodišnje obrazovanje tako da je bilo škola koje su djelovale s četiri, pet i šest razreda osnovne škole. Pedesetih godina produžava se na sedam godina, a kasnije (1957./58) i na osam godina školovanja i time je stvorena jedinstvena općeobrazovna osnovna škola za učenike uzrasta od 7. do 15. godina starosti. Škole su zakonom odvojene od crkve, a školovanje je bilo besplatno.“²⁷

Hitno je trebalo osposobljavati nove učitelje, a postojeće usavršavati u duhu novog društvenog uređenja zemlje. Pošto je nedostajalo „stručnih“ učitelja gimnazijalcima koji su završili školovanje omogućeno je da rade u školi, s tim da završe učiteljski tečaj. Oni su u prvim poslijeratnim godinama bili prvi domaći učitelji koji su dali značajan doprinos u „narodnom“ prosvjećivanju i odgoju djece u osnovnim školama.

U tim vremenima, postojao je u radu sa djecom veliki entuzijazam, motivacija i požrtvovanost učitelja. Jedna od glavnih odgojnih tema bila je odagnati predrasude kod mladih i naučiti ih da poštuju i razumiju ljude drugačije od njih u pogledu vjere i nacionalnosti. Na osnovu donesenog Pravilnika o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, učilo se po novom nastavnom programu. Štampani su novi udžbenici, dok su za određene predmete korištene stare knjige i druga nastavna pomagala, sve do njihove zamjene.

Zidovi učionice i zbornice u osnovnoj školi u Semizovcu ukrašavale su slike maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita. Nabavljene su nove geografske karte - „Geografska karta NR Bosne i Hercegovine“ i „Geografska karta FN Jugoslavije“.

U jesen 1945. godine, ispod natpisa „Narodna osnovna škola u Semizovcu“ vijorila se trobojna zastava Jugoslavije (boje bazirane kao na zastavi Kraljevine Jugoslavije, plava, bijela i crvena, bez kraljevskog grba, sa petokrakom zvijezdom u centru zastave, op. a.). Novi narodni učitelj, uz zvuk mesinganog zvona, poziva đake da uđu u školu i time počinje novo razdoblje rada osnovne škole u Semizovcu.

Period socijalizma, agresije na BiH, do današnjih dana

U prvoj zgradi osnovne škole u Semizovcu (1914) otvoreno je jedno odjeljenje „jednorazredne“ osnovne škole - đaci uzrasta prvog i drugog razreda sjedili su zajedno u jednoj prostoriji, a podučavao ih je jedan učitelj. „Jednorazredna“ škola nastavit će sa radom i u novoj zgradi, od 1919. godine. Nakon usvajanja novih reformi školstva, polovinom dvadesetih godina prošlog vijeka, škola radi kao „dvorazredna“, odnosno, đaci uzrasta od prvog do trećeg razreda osnovne škole sjede zajedno u dvije prostorije, a predaju im dva učitelja.

Od 1945. do 1952. godine u istoj zgradi u „dvorazrednoj“ osnovnoj školi školuju se đaci (u dvije smjene) uzrasta od prvog do četvrtog razreda da bi do 1957. (prelazni period školstva) nastavu pohađali đaci uzrasta od prvog do sedmog razreda osnovne škole. U novosagrađenoj školi (izgrađena od materijala starih srušenih zgrada škole, op. a.) od 1957. do 1963. godine izvodi se nastava osmogodišnjeg obrazovanja. Pored ove zgrade bit će izgrađena nova, veća i u arhitektonskom smislu „modernija“ škola sa kabinetima za nastavu i fiskulturnom salom. Nova škola, kapaciteta do 800 učenika, počinje sa radom 1963. godine.

Ova značajna godina u historiji mjesta Semizovac označena je i ukidanjem prve rudničke uzane pruge u Bosni i Hercegovini, a time i zatvaranjem rudnika u Čevljanovićima. Putevi kroz Semizovac su asfaltirani, a izgrađen je i cestovni betonski most preko rijeke Ljubine. Rudničke zgrade prenamijenjene su u stambene jedinice za bivše radnike rudnika, učitelje i nastavnike.

Škola u Semizovcu od 1957. do 1967. godine nosit će naziv O.Š. „Ivo Lola Ribar“, a od 1968. do 1992. godine O.Š. „Braća Ribar“. Polovinom aprila mjeseca 1992. godine učitelji i nastavnici dobijaju „naredbu“, od strane samoproglashene srpske autonomne oblasti Romanija, da prekinu sa nastavom i napuste školu. „Za ličnu bezbjednost nova vlast se ne obavezuje, a za radno-pravni status mogu tražiti u drugom mjestu.“²⁸

U jedan dio škole useljava manja jedinica iz sastava Semizovačkog bataljona Vogošćanske brigade Vojske RS-a, dok se drugi dio koristio za izvođenje nastave. Na jarbolu ispred škole vijorila se zastava (crveno-plavo-bijela, prema bojama zastave Srbije, bez simbola, op. a.). Školu su pretežno pohađala djeca porodica srpske nacionalnosti, koja su se naselila sa raznih prostora BiH. Jedan od najbrutalnijih zločina agresije na nezavisnu Republiku Bosnu i Hercegovinu tokom 1992-1995. izvršen je nad porodicom efendije Hasiba Ramića u Semizovcu. „Efendija Hasib, imam džemata u Semizovcu, uhapšen je u maju 1992. godine i priveden u logor 'Bunker' u Vogošći. Putem razmjene imao je šansu da se spasi, ali nije htio ostaviti džematlije. Govorio je: „Dok u Semizovcu postoji i jedan Musliman, moje mjesto je sa njim“.²⁹

Efendiju Hasiba, njegovu suprugu Šefiku i djecu Muhameda (13), Melihu (10), Ahmeda (4) i Aminu (bebu od mjesec dana) mučki je ubila agresorska vojska, 28. 5. 1993. godine.

Na prostoru slobodnog dijela općine Vogošća (na Kobiljoj glavi i zaseoku Bušće) formirana je škola pod nazivom O.Š. „Vogošća“. U „ratnoj školi“ nastavu su pohađala „izbjegla“ djeca, a nastavu su održavali nastavnici iz Semizovca i okoline.

„Poslije reintegracije općine Vogošća, februara 1996. godine, preživjelo stanovništvo, učitelji i nastavnici vraćaju se u Semizovac. Zgradu škole zatekli su užasnom stanju. Po zidovima su bili iscrtani simboli i uvredljive poruke. Sve elektro i vodovodne instalacije i parketni podovi bili su uništeni, a kompletna nastavna učila i školski inventar odneseni.“³⁰

Sa velikim entuzijazmom i požrtvovanošću mještani i starija djeca, zajedno sa nastavnicima, počinju poslove oko uređenja škole. Zahvaljujući zalaganju Općine Vogošća, uz pomoć donacija i pružene humanitarne pomoći, škola pod nazivom O.Š. „Semizovac“ počinje sa radom aprila 1996. godine. U početku će biti organizirana nastava za uzrast od prvog do četvrtog razreda, a od septembra je ustanovljena i nastava do osmog razreda osnovne škole. Na jarbolu ispred renovirane zgrade škole vijorit će se zastava sa ljiljanima, usvojena 1992. godine, nakon sticanja nezavisnosti od bivše SFRJ.

Nažalost, među prozvanim đacima neće biti nevino ubijenih Muhameda i Melihe Ramić, a najtužniji osjećaj je bol za ubijenim Ahmedom Ramićem koji je ove godine trebao postati đak prvak. Danima se tragalo za ostacima tijela ubijene porodice Ramić. Tijela porodice Ramić pronađena su (na magistralnom putu petog kilometra od Semizovca prema Olovu) i ekshumirana 17.10.1996. godine. Na dostojan način, 22.10.1996. godine, ukopani su kod semizovačke džamije.

Od kraja školske 1996/1997. godine, pa nadalje, u znak sjećanja na žrtve nevino ubijene djece Muhameda i Melihe, bivših đaka ove škole, kao i cijele porodice, škola će nositi ime po njima - Osnovna škola „Porodice ef. Ramić“ Semizovac.

Zaključak

Bez obzira na turbulentne i nerijetko dramatične historijske događaje, između ostalog prepoznatljive i kroz promjenu portreta vladara i političkih vođa na zidovima učionice osnovne škole u Semizovcu – od Franca Jozefa do Petra I Karađorđevića, preko Ante Pavelića, i kasnije nakon oslobođenja od fašizma, Josipa Broza Tita – kroz različite oblike političke i ideološke vlasti na našim prostorima, vremeplov osnovne škole u Semizovcu otkriva mnogo toga o opstanku jedne male, ali značajne obrazovne institucije kroz više od 105 godina njenog postojanja. Kroz dva svjetska rata, različite vojske koje će nastanjivati njene prostorije, preko njenog preseljenja u prostor bivše bolnice, pa sve do

mesinganog zvona kojim je učitelj pozivao đake da uđu u školu i nastave školovanje često prekidano različitim ratovima i historijskim nedaćama, ova obrazovna institucija otkrivala je, uvijek iznova, onu jedinstvenu snagu: da nastavi sa svojim radom i mnogim generacijama đaka pruži temelje kvalitetnog odgoja i obrazovanja. Upravo u tim pauzama između historijskih oluja i ratova kojima je ovo područje uvijek obilovalo, u tim zamršenim vremenima onoga što je danas samo pisana historija, pokoja fotografija ili dio prašnjave arhivske građe, sadržane su i uspomene na sve učitelje i nastavnike, kao i đake koji su dio svoga djetinjstva ostavili u učionicama ove škole; semizovačke djece koja su kasnije odrasla i postala punopravni članovi društva – neki od njih profesori, inženjeri, trgovci, željezničari, umjetnici ili arhitekti – čijim je individualnim životnim putevima osnovna škola u Semizovcu udahnila temelje pravih obrazovnih vrijednosti – pripremajući ih za život koji dolazi.

Čak i nakon zadnjeg rata kada je zgrada škole zatečena u devastiranom stanju, ljudi dobre volje, mještani svih starosnih dobi, uz pomoć donacija i Općine Vogošća, ponovo pronalaze snagu da osnovnu školu u Semizovcu osposobe za rad. Danas se ona zove Osnovna škola „Porodice ef. Ramić“ Semizovac, i mada se smijeh dječaka Ahmeda Ramića nikada neće čuti u nekoj od učionica obnovljene škole, uspomena na njega i porodicu efendije Ramića uvijek će ostati. Neke nove generacije učenika otkrivat će znanje u učionicama ove škole, uživati na velikim i malim odmorima, polako odrastati, vjerovatno i ne sanjajući o njenoj zanimljivoj i burnoj historiji...

A čudna, tajnovita i uskomešana historija Bosne i Hercegovine će ploviti dalje, kao i Vremeplov osnovne škole u Semizovcu.

PRILOZI

Nastavnički kadar - hronologija

Prema, djelomično, sačuvanim arhivskim dokumentima u osnovnoj školi u Semizovcu, od 1914. do 1945. godine, radili su slijedeći prosvjetni radnici:

1. **Simo Knežević**, prvi učitelj (kršteno ime Simeun) od 1914. do 1915. godine i od 1919. do 1923. godine. Od 1923. godine premješten na rad u Miliće i kasnije u Kreku kod Tuzle, do 1926. godine,
2. **Omer efendija Udovčić**, vjeroučitelj u školskoj godini 1914/15,

3. **Hafiz Husein Ekić**, vjeroučitelj. Radio samo 1919. godine (honorarno, zbog malog broja učenika) i kontinuirano od 1926. do 1945. godine. Iste godine, po oslobođenju, streljan od strane narodne vlasti,
4. **Abduselam Jelečković**, učitelj. Radio školske 1923/24. godine. Premješten u Fojnicu,
5. **Jovo Pudarić**, učitelj. Radio samo dva mjeseca tokom 1924. godine,
6. **Artimonije Stojanović**, učitelj i upravitelj škole. Radio od 1924. do 1945. godine,
7. **Natalija Janković Stojanović**, prva učiteljica. Radila od 1926. do 1943. godine (penzionisana),
8. **Natalija Ceković**, učiteljica. Radila od 1931. do 1933. godine. Premještena u Gornju Vogošću i radila od 1933. do 1935. godine, kada napušta službu.

Biografije i prosvjetni rad

Prilikom istraživanja i dostupne dokumentacije u Arhivu Bosne i Hercegovine, (*Službenički listovi* Kraljevine SHS/Jugoslavije), nismo pronašli podatke za Omera efendiju Udovčića, Hafiza Huseina Ekića, Abduselama Jelečkovića, Jovu Pudarića i Nataliju Jovanović, pošto je jedan dio dokumentacije uništen u požaru, februara 2014. godine, u vrijeme građanskih demonstracija u Sarajevu. Podaci su korišteni iz jedinog sačuvanog izvora - spisa „Personalije“ učitelja Sime Kneževića. U Arhivu su sačuvani dokumenti sa podacima Simeuna Kneževića, Artimonija Stojanovića i Natalije Ceković. Jedan dio podataka prikupljen je prilikom istraživanja rudničke uzane pruge Vogošća – Čevljanovići – Ivančići i pomoću dokumenata Rudarske zadruge „Bosnia“ u Semizovcu.

Simeun-Simo Knežević, učitelj i starješina škole

Simo (kršteno ime Simeun, op. a.) Knežević rođen je u Foči 18. septembra 1875. godine. Pohađao i završio četiri razreda „Velike gimnazije“ i Učiteljsku školu u Sarajevu. „Ispit zrelosti“ položio je u Sarajevu 1898. godine. Učiteljski ispit položio je 1901, a „Osposobljenje za proširenu gospodarstvenu nastavu“, 1903. godine. Prvu učiteljsku službu u svojstvu „Učitelj pomoćnik“ obavljao je u mjestu Rudom od 1898. do 1901. godine. Od 1901. službuje u svojstvu „Definitivno učitelj“ do 1909. godine, kada je bio premješten u mjesto Majevac, općina Doboj, gdje je službovao do polovine 1911. Iste godine je, „zbog potrebe“, premješten u mjesto Trnovo. U Trnovu je radio do septembra 1913. godine (Učitelj II i III razreda, op. a.) kada, zbog potrebe posla, dobija premještaj u Semizovac. Od oktobra 1913. do početka školske 1914/1915. godine aktivno će raditi na adaptaciji i uređenju školske zgrade (zgrada škole

ustupljena od strane Rudnika „Bosnia“, op. a.) i u nabavci osnovnih učila za odvijanje nastave. O svojim aktivnostima uredno obavještava Kotarski ured u Sarajevu koji ga je i angažirao i unaprijedio u službenički čin „Starješina škole“. Septembra 1914. godine svečano otpočinje rad škole i njegova učiteljska služba trajat će samo jednu školsku godinu. Škola prestaje sa radom a objekt je preinačen u vojnu kasarnu. Za vrijeme tih dešavanja učitelj je premješten u Ilijaš i tu službuje sve do završetka Prvog svjetskog rata. Krajem 1918. godine, po zadatku se vraća u Semizovac kako bi otpočeo sa aktivnostima ponovnog uspostavljanja rada škole. Za potrebe škole dodijeljena je nova zgrada u vlasništvu Direkcije rudnika. Po useljenju i kompletnoj adaptaciji zgrade, škola otpočinje sa radom u školskoj 1919/1920. godini. Iste godine organizuje „Analfabetski tečaj za 35 analfabeta“ u Semizovcu. Službu učitelja obavljat će do završetka školske 1922/23. godine, kada je premješten u mjesto Miliće. Tu je radio samo jednu godinu i do 1926. godine službuje u mjestu Kreka kod Tuzle. Zbog teške bolesti i liječenja prestaje raditi svoj posao. Umro je 30.9.1927. godine.

Učitelj Simo Knežević je stupio u brak sa Anđom rođ. Vuković 1900. godine i u tom braku se rodilo osmoro djece. Prvorođeno troje djece, godišta 1901, 1902. i 1903. umrli su za njegovog života.³¹

Omer efendija Udovčić, vjeroučitelj

Januara 1914. godine, učitelj - starješina škole Simo Knežević, izvještava Kotarski ured u Sarajevu da u školi u Semizovcu ima 17 učenika islamske vjere i 8 učenika rimokatoličke vjere te moli „slavni“ naslov da „blagoizvoli“ i pobrine se za popunjavanje škole sa vjeroučiteljima. Isti ured, zbog malog broja učenika rimokatoličke vjere, ne može uredovati u privremenom popunjavnju, već stoji iza prijedloga angažiranja vjeroučitelja islamske vjere, o čemu su obavijestili „kotarsko vakufsko mearifsko povjerenstvo“ u Sarajevu. Predsjedništvo uleme medžlisa u Sarajevu, marta 1914. godine, za privremenog vjeroučitelja u osnovnoj školi u Semizovcu imenuje Omera efendiju Udovčića muallim iptidaiju iz Prusca. Sa vjeroučiteljskim radom otpočinje već u aprilu iste godine, što starješina škole, Simo Knežević, potvrđuje svojim dopisom (na osnovu arhivskih dokumenata, op. a.) upućenim prema Kotarskom uredu u Sarajevu, uz službenu napomenu da se ured „izvoli uznastojati“ kako bi se za vjeroučitelja honorar „odrediti izvolio“.³² Kao vjeroučitelj u Narodnoj osnovnoj školi u Semizovcu radit će u školskoj 1914/15. godini.

Mualim hafiz Husein Ekić, vjeroučitelj

Spisi o hafizu Huseinu Ekiću nisu pronađeni u Arhivu BiH, jer su u potpunosti uništeni prilikom požara za vrijeme građanskih demonstracija, februara 2014. godine.

Hafiz Husein Ekić bio je imenovan vjeroučiteljem islamske vjeroispovijesti u Semizovcu, za školsku 1919/20. godinu. Međutim, zbog malog broja učenika (8

iz prvog, 2 iz drugog i 1 iz trećeg razreda, op. a.) neće mu biti odobren honorar od Kotarskog ureda. Mali broj učenika uzrokovali su roditelji koji nisu dozvoljavali pohađanje škole djevojčicama. U dokumentu „Iskaz za vjeroučitelje Narodne osnovne škole u Semizovcu“, zapisano je da vjeroučitelj nema prava na honorar zbog malog broja djece, iako je primao honorar za 1919. godinu^{.33} Pozivajući se na ovaj broj dopisa učitelj Simo Knežević novim dokumentom apelira na Zemaljsku vladu da se novčano pomogne vjeroučitelju hafizu Huseinu Ekiću koji živi u siromaštvu sa šesteročlanom porodicom.

U drugim dokumentima zapisani su podaci da je od 1926. godine imenovan za vjeroučitelja pod punom normom i sa redovnim honorarima, kao što su imali i drugi vjeroučitelji. Ekićev vjeroučiteljski rad sa djecom trajat će do polovine 1945. godine, kada je prema nekim izvorima strijeljan od strane „narodne vlasti“. U arhivskom fondu, koji se čuva u Državnom arhivu BiH u Sarajevu, nalaze se sudski spisi sa izjavama svjedoka i okrivljenih, optužnica, presuda i ostali spisi koji rasvjetljavaju tragične događaje u oblasti Sarajeva za 1945. godinu. U kutiji Arhiva u kojoj su se nalazila imena strijeljanih za 1944/45. i 1946. godinu, oblast Sarajevo, podaci o hafizu Huseinu Ekiću nisu pronađeni. Prema nekim izvorima opravdano se sumnja da su čin strijeljanja počinila neka vojna lica kada su Semizovcem prolazile prve snage oslobodilačke vojske, u periodu oslobađanja grada Sarajeva. Istraživanja okolnosti vezanih za smrt vjeroučitelja Huseina Ekića bit će nastavljena i dalje.

Abduselam Jelečković, učitelj

Umjesto učitelja Sime Kneževića, koji je premješten u mjesto Miliće, za učitelja dolazi Abduselam Jelečković, oktobra 1923. godine. Učiteljsku službu je obavljao u školskoj 1923/1924. godini, kada je zbog potrebe posla bio premješten u Fojnicu. Također, dokumentacija (Službenički list ili Osobnik, op. a.) o učitelju nedostaje iz razloga požara u Arhivu BiH 2014. godine. Po nekim izvorima bio je inicijator i osnivač podružnice društva „Gajret“ i podružnice „Jugoslovenskog sokolskog društva“ u Semizovcu.

Jovo Pudarić, učitelj

Učitelj Jovo Pudarić mijenjat će odsutnog Abduselama Jelečkovića i u školi će raditi samo dva mjeseca. Podaci o njegovom obrazovanju i angažiranju u učiteljsku službu nisu sačuvani usljed požara u Arhivu BiH 2014. godine. Učitelja Jovu Pudarića zamijenit će Artimonije Stojanović.

Artimonije Stojanović, učitelj i direktor škole

Artimonije Stojanović (kršteno ime Artemon, op. a.) rođen je u Travniku 27. 4. 1897. godine.³⁴ Završio je trgovačku školu u Travniku i kasnije pohađao prvo godište učiteljske škole u Sarajevu u školskoj 1913/14. godini. Prijevremeni „ispit zrelosti“ položio je januara 1915. godine s tim da je zbog ratnih prilika ostao dužan polagati pedagoški i poljoprivredni tečaj. Učesnik je Prvog

svjetskog rata od 1. januara 1916. do 30. novembra 1918. godine. Vojnu dužnost je služio u bosanskohercegovačkoj pukovnici III satnije na prostoru Dervente, Banje Luke i Bihaća i stekao čin sanitetskog narednika. Nakon demobilisanja pohađa „pripravni tečaj“ (pedagoški i poljoprivredni, op. a.) za „ispit zrelosti“, u Derventi (*Muška preparandija* u Derventi), u periodu januar- april 1919. godine kada je proglašen „zrelim“ za učiteljsku službu u osnovnim školama.

Prvo namještenje dobija 1919. godine u Prvoj dječjačkoj narodnoj osnovnoj školi u Travniku kao „Namjesni“ učitelj („hospitant“). Iste godine polaže i službenu zakletvu. Od 1921. do 1924. godine, po potrebi službe, premješten je za „stalnog“ učitelja u mjesto Bijelo Brdo (Srez Višegrad). Učiteljski ispit položio je 1924. godine u Derventi, kada je proglašen „zrelim za samostalnu učiteljsku službu“ u osnovnim školama. Novembra 1924. godine postavljen je za učitelja u Semizovcu. Tu će se zadržati do oktobra 1925. godine kada je službeno premješten u mjesto Odžak. Aprila 1927. godine, ponovo se vraća u Semizovac na mjesto stalnog učitelja gdje će ostati sve do 1945. godine. U 1935. godini, na osnovu unapređenja u „VI položajnu grupu“, postaje direktor škole. U brak stupa sa Natalijom Janković, prvom učiteljicom Narodne osnovne škole u Semizovcu, 1935. godine. U braku će imati troje djece. Interesantno je da je više puta polagao zakletvu („Zakon o državnim službenicima i namještenicima“, Kraljevine SHS/Jugoslavije i NDH, op. a.) i to 1919, 1921, 1934. i 1941. godine. Prema nepotvrđenim izvorima strijeljan je 1945. godine. Okolnosti ovog slučaja podudarne su sa okolnostima iz biografije vjeroučitelja hafiza Huseina Ekića. Jedan stariji mještанин Semizovca u razgovoru „svjedoči“ da se sjeća učitelja i da je riječ o prirodnoj smrti i da je Stojanović ukopan na mjesnom groblju u Nebočaju, 1952. ili 1953. godine. Valjanost ovog svjedočenja potrebno je istražiti.

Natalija Janković Stojanović, učiteljica

Podaci o Nataliji Janković nedostaju usljed požara u Arhivu BiH 2014. godine. Nekoliko podataka pronađeno je u spisima učitelja Artimonija Stojanovića. Naime, Artimonije Stojanović je 1935. godine stupio u brak sa učiteljicom Natalijom Janković. Buduću suprugu zatekao je na radu u školi u Semizovcu prilikom povratka iz Odžaka 1927. godine. Prema hronologiji istraživanja učiteljica Natalija Janković je „prva učiteljica“ Narodne osnovne škole u Semizovcu. Sa radom je počela 1926, a učiteljsku dužnost je obavljala sve do 1943. godine, kada je i penzionisana. Rođena je u Gradačcu. Podaci vezani za njeno školovanje nisu pronađeni. Interesantno je da je u brak stupila u svojoj 28. godini života, što je u to vrijeme bilo neobično. Istraživanjem dolazimo do zaključka da su učiteljice, zbog raznih zakonskih propisa i drugi pravnih akata, bile u teškom i nezavidnom položaju. Naime, još od 1908. godine, po naredbi Zemaljske vlade, učiteljicama je bilo zabranjeno da se udaju. Ukoliko bi to uradile, značilo je da se odriču službe. Da bi ostala u službi učiteljica se mogla udati samo za učitelja. Ova naredba važila je sve do 1918. godine. Međutim,

nova administracija u Kraljevini SHS naslijedila je i, u većini slučajeva prihvatila, stare zakonske propise. Da stvar bude i gora, od 1926. godine, učiteljice se nisu mogle udavati bez saglasnosti Ministarstva prosvjete, ili su se mogle udavati samo za učitelje.³⁵ Glavni razlog je „budžetske“ prirode jer su udajom gubile određene prinadležnosti na osnovnu plaću.

Natalija Ceković, učiteljica

Učiteljica Natalija Ceković rođena je u Sarajevu 3. decembra 1907. godine.³⁶ Podaci o pohađanju osnovne škole nisu sačuvani. U osamnaestoj godini života, tačnije 1925. godine, upisuje se u Građansku školu u Zavodu sv. Vinko u Sarajevu (zanimanje za učiteljicu u trajanju od četiri godine, op. a.) i juna 1929. godine uspješno polože „ispit zrelosti“, a oktobra iste godine i „Zakletvu“. Prvo zaposlenje, kao pripravnica, dobila je u Narodnoj osnovnoj školi u Semizovcu, marta 1931. godine. U školi je radila do februara 1933. godine kada je, zbog potrebe posla, bila premještena u novootvorenu školu u Gornjoj Vogošći. Tu je radila do avgusta 1935. godine, kada je zbog teške bolesti, na njenu molbu bila razriješana dužnosti.

Propisi za zemaljske činovnike u austrougarskom periodu³⁷

Službovno svojstvo — *Dienstescharakter*

Beriva učitelja u b.h. narodnim. školama.

(*Gehaltsschema für Lehrer an den b.- h. Volksschulen.* *)

Primjedbe — *Anmerkungen*

1. Učiteljice imaju ista prava i beriva kao učitelji.

(*Männliche und weibliche Lehrkräfte haben gleiche Rechte und Bezöge.*)

2. Brak između učitelja i učiteljica narodnih škola je dozvoljen.

(*Die Eheschließung zwischen männlichen und weiblichen Volksschul - Lehrkräften ist gestattet.*)

3. Udate učiteljice primaju samo 50% svoga doplatka.

(*Verehelichte Lehrerinnen erhalten nur 50% ihrer Zulage.*)

4. Pomoćni učitelji imenuju se svršenim učiteljem - pripravnici, koji nisu navršili 19. godinu života.

(*Zu Aushilfslehrern worden absolv. Lehramtskandidaten ernannt, die das 19. Lebensjahr noch nicht vollendet haben.*)

5. Poslije jednogodišnje prakse može se polagati učiteljski ispit.

(*Die Lehramtsprüfung kann nach einjähriger Praxis abgelegt werden.*)

6. Učiteljima III. razreda imenuju se namjesni učitelji poslije godine dana iza položenog učiteljskog ispita.

(Die Ernennung der supplierenden Lehrer zu Lehrern III. Klasse erfolgt ein Jahr nach abgelegter Lehramtsprüfung.)

7. Za imenovanje učiteljem više narodne škole ili vježbaonice potrebno je na osnovu posebnog ispita stečeno osposobljenje za učitelja viših narodnih škola i trogodišnje uspješno službovanje kao učitelj u narodnoj osnovnoj školi.

(Zur Anstellung als Lehrer an höheren Volks- oder Übungsschulen ist das durch Ablegung einer besonderen Prüfung erworbene Lehrbefähigungszeugnis für höhere Volksschulen und eine dreijährige befriedigende Verwendung als Lehrer an einer allgemeinen Elementarschule erforderlich.)

8. U jedno i dvorazrednim nar. osn. školama iznosi zvanični doplatak 100, u troirazrednim i četverorazrednim 150, a u onima s više od 4 razreda 200 K na godinu. Direktor više narodne škole dobiva godišnje 400 K funkcionalnog doplatka.

(An ein- und zweiklassigen Volksschulen beträgt die Funktionszulage 100, an drei- und vierklassigen 150, an mehr als vierklassigen 200 K jährlich. Der Direktor einer höheren Volksschule bezieht eine Funktionszulage von 400 K jährlich.)

9. Učitelji III. i II. razreda, kojima je povjerena uprava višerazredne škole, zovu se starješine, a takvi učitelji I. razr. imaju naslov upravitelj. Učitelji I. razreda, kojima je trajno povjerena uprava više narodne škole, imaju naslov direktor.

(Die mit der Schulleitung betrauten Lehrer III. und II. Klasse heißen leitende Lehrer, während solche Lehrer I. Klasse den Titel Schulleiter führen. Die mit der Leitung einer höheren Volksschule dauernd betrauten Lehrer I. Klasse führen den Titel Direktor.)

10. Za stan u naravi prema kompetenciji plaćaju učitelji 60% svoga doplatka.

(Für eine kompetenzmäßige Naturalwohnung haben die Lehrkräfte 60% ihrer Zulage zu entrichten.)

11. Dosadašnjim učiteljima trgovačkih škola i viših djevojačkih škola pridržan je i nadalje karakter zemaljskih činovnika.

(Den bisherigen Handelsschullehrern sowie den Lehrern der höheren Mädchenschulen bleibt der Beamtencharakter auch weiterhin gewahrt.)

Fusnote:

¹ Richard Haemmerle: *Fünfundzwanzig Jahre Schmalspurbahn in Bosnien 1879.-1904.* Brošura – „Dvadeset i pet godina uskotračne željeznice u Bosni 1879.-1904.“, Sarajevo 1904.

² Časopis *Nada*, 1897. Sarajevo, broj 1., List 8., „Gewerkschaft Bosnia“- *Rudarsko podhvatništvo „Bosnia“*.

³ Branislav Begović: *Razvojni put šumske privrede u Bosni i Hercegovini u periodu Austrougarske uprave (1878-1918) sa posebnim osvrtom na eksploataciju šuma i industrijsku preradu drveta.* Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Djela, Knjiga LIV, str. 93 i 129.

⁴ Mitar Papić: *Školstvo u BiH za vrijeme Austrougarske okupacije*, <http://www.cidom.org/wp-content/uploads/2015/12/>

⁵ Arhiv BiH, ZVS 209/32-87-404/2, *In Angelegenheit der Elementarschulen Semizovac - Cevljanovic und diesbezugl i cher Verpflichtung der Gewerkschaft "Bosnia", Zahl: 983/G.B.J. Semizovac, 13. 11. 1913.*

⁶ Arhiv BiH, ZVS 209/32-87-401/2, Cevljanovic, Aktivierung einen Allgem. Elementaraschule, Zahl 10710 am 27. januara 1910.

⁷ Arhiv BiH, ZVS 209/32-87-401/2, Cevljanovic, Aktivierung einen Allgem. Elementaraschule, Zahl 10710 am 27. januara 1910.

⁸ Arhiv BiH, ZVS-217/A-87/423, Korespondencija, Potvrda broj 17. od 26. decembra 1913.

⁹ Arhiv BiH, ZVS-217/A-87/423/6, Korespondencija, Potvrda na broj 4130/14., 2. april 1914.

¹⁰ Arhiv BiH, ZVS-217/A-87/423/2, Korespondencija, narudžba učila na broj 33.436 od 29.12.1913.

¹¹ Arhiv BiH, ZVS-217/A-87/423/9, Spis – Predmet, popunjavanje vjeroučitelja islamske vjere. Od 13.3.1914. godine; Predsjedništvo uleme medžlisa u Sarajevu, Imenovanje br. 477/914 od 26. aprila 1914. godine.

¹² Arhiv BiH, ZVS-217/A-87/423/5, Predmet, popunjavanje vjeroučitelja katoličke vjere sa konstatacijom o odbijanju angažmana. Broj 817 od 15. januara 1914. godine.

¹³ Arhiv BiH, ZVS-217/A-87/423/7, Nabavka posuđa i oruđa, u spisu predmet potraživanja pod brojem 16. od 9. februara 1914. godine.

¹⁴ Arhiv BiH, ZVS-217/A-87/423/16, Spis, Popravka namještaja, u spisu Predmet o popravku namještaja prema Kotarskom uredu br. 113. od 7. jula 1914. godine.

¹⁵ Arhiv BiH, ZVS-217/A-87/423/21, Spis, Opravka zgrade škole, u spisu Predmet potrebe krečenja i popravci zgrade prema Kotarskom uredu br. 114. od 7. jula 1914. godine.

¹⁶ Kao napomena 10. Prijedlog „Namira Jefte Lukića“ Kotarskog ureda prema Zemaljskoj vladi u Sarajevu br. 14.781/14 od 16. septembra 1914. godine.

¹⁷ Mitar Papić, op. cit.

¹⁸ Mitar Papić, op. cit.

¹⁹ Arhiv BiH, ZVS 241/86-50/20, Dopis Žandarmerijske stanice Vogošća prema Kotarskom uredu Sarajevo br. 4168 od 17. marta 1921. godine.

²⁰ Arhiv BiH, ZVS 241/86-50/107, Omot spisa br. 97.421, u spisu Zapisnik od 4. maja 1919. godine.

²¹ Arhiv BiH, ZVS 241/86-50/107, Omot spisa br. 97.421/19, Omot spisa, u spisu Izvješće Rudarske uprave društva „Bosnia“, broj 146172 od 17. septembra 1919. godine.

²² Arhiv BiH, ZVS 241/86-50/107, Omot spisa br. 97.421/19, u spisu Zapisnik od 12. oktobra 1919. godine.

²³ Arhiv BiH, ZVS 241/87-388/10, Omot spisa, Obavijest Zemaljskoj vladi o otvaranju analfabetskom tečaju broj: 27. i spisak Iskaz o tečaju nepismenih broj: 42. od 1. decembra 1919. godine.

²⁴ Arhiv BiH, ZVS 241/87-388/10, Omot spisa, Obavijest Zemaljskoj vladi o otvaranju *analfabetskog tečaja*, broj 27: i spisak Iskaz o tečaju nepismenih broj: 42. od 1. decembra 1919. godine.

²⁵ Mitar Papić, op. cit.

²⁶ Arhiv BiH, Omot spisa „Službenički list“ Artimonije Stojanović, Kraljevine SHS, dokumenti-Osobnik NDH br. 902, Domovnica br. 3262 od 16. jula 1934. godine, Obrazac „Izjava o rasnoj pripadnosti“ od 30. lipnja 1941. godine.

²⁷ Mitar Papić, op. cit.

²⁸ Osnovna škola „Porodice ef. Ramića“ Semizovac <http://osramic.edu.ba>

²⁹ Neon televizija, <http://www.ntv.ba/26-godina-od-muckog-ubistva-imama-hasib-ef-ramica-i-njegove-porodice>

³⁰ Osnovna škola „Porodice ef. Ramića“ Semizovac <http://osramic.edu.ba>

³¹ Arhiv BiH, Omot spisa, „Službenički list“ Simo Knežević, Kraljevine SHS, dokumenti-Osobnik i personalije prema Kotarskom uredu u Sarajevu.

³² Arhiv BiH, Omot spisa, „Službenički list“, „Simo Knežević, Kraljevine SHS, dokumenti-Kotarskom uredu u Sarajevu, Predmet: Nastup službe u nauci i vjeri po Omeru Udovčiću mualimu“ br. 45. od 4. aprila 1914. godine.

³³ Arhiv BiH, Omot spisa, „Službenički list“, „Simo Knežević, Kraljevine SHS, dokumenti-Iskaz tabelarni i dopis prema Zemaljskoj vladi: Utvrđivanje honorara učiteljima“ broj: 23. od 29. marta 1921. godine.

³⁴ Arhiv BiH, Omot spisa „Službenički list“, „Artimonije Stojanović, Kraljevine SHS, dokumenti-Osobnik, Rodni list, Svjedodžba, Činovanje, Vjenčani list, polaganje zakletvi i drugi dokumenti“.

³⁵ Mitar Papić, op. cit.

³⁶ Arhiv BiH, Omot spisa, „Službenički list“, „Natalija Ceković, Kraljevine SHS, dokumenti-Osobnik, Svjedočanstvo, Zakletva, List ocjenjivanja“.

³⁷ Full text of „Bosanski glasnik: opća priručna i adresna knjiga za Bosnu i Hercegovinu“, https://archive.org/stream/bosanskiglasniko21unse/bosanskiglasniko21unse_djvu.txt

Literatura:

1. Dokumenti iz Arhiva Bosne i Hercegovine
2. Richard Haemmerle, *Fünfundzwanzig Jahre Schmalspurbahn in Bosnien 1879.-1904.* Brošura - *Dvadeset i pet godina uskotračne željeznice u Bosni 1879.-1904.*, Sarajevo 1904.
3. Časopis *Nada*, 1897. Sarajevo, broj 1., List 8., *Gewerkschaft Bosnia-Rudarsko podhvatništvo „Bosnia“*
4. Branislav Begović, *Razvojni put šumske privrede u Bosni i Hercegovini u periodu Austrougarske uprave (1878-1918) sa posebnim osvrtom na eksploataciju šuma i industrijsku preradu drveta.* Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Djela, Knjiga LIV, str. 93. i 129.
5. Mitar Papić, Školstvo u BiH za vrijeme Austrougarske okupacije, <http://www.cidom.org/wp-content/uploads/2015/12/Mitar-Papić>
6. <http://osramic.edu.ba>, Osnovna škola „Porodice ef. Ramića“ Semizovac
7. <http://www.ntv.ba/26-godina-od-muckog-ubistva-imama-hasib-ef-ramica-i-njegove-porodice>, Neon televizija,
8. *Bosanski glasnik: Opća priručna i adresna knjiga za Bosnu i Hercegovinu*, https://archive.org/stream/bosanskiglasniko21unse/bosanskiglasniko21unse_djvu.txt
9. Dokumenti Rudarske zadruge „Bosnia“ u Semizovcu
10. TV Vogošća, „*Nekad bilo*“ - Dokumentarni program od 12. juna 2014. godine, Škola u Semizovcu, urednik emisije Samir Mujdžić.
11. Usmeni izvori